

Alderdomsunderstøttelsesloven af 1891.

Erindringer og Betragtninger.

Af

Marcus Rubin.

I Aaret 1888 fik jeg af den senere Finansminister Vilh. Lassen, som dengang var Redaktør i Aarhus, en Anmodning om at meddele ham, hvormeget jeg troede en Alderdomsforsørgelse for Arbejderne vilde koste. Jeg svarede ham ikke skriftlig, men paa Tryk. I »Nationaløkonomisk Tidsskrift« for 1888 findes Svaret under Overskrift »Hvad koster en Alderdomsforsørgelse for de danske Arbejdere?« Faa Aar i Forvejen havde jeg som Chef for Københavns statistiske Kontor offentliggjort en Gruppering af Københavns Befolkning samtidig efter Køn, Alder og Erhverv (paa Grundlag af Folketællingen for 1885), og Prof. Westergaard og jeg havde udgivet vort Skrift om den fynske Landbefolknings Dødelighed (Kbhvn. 1886), hvor et omtrent tilsvarende Materiale forelaa. København tog jeg da som Udgangspunkt for Byerne og beregnede, hvor mange der af Danmarks Bybefolkning, henholdsvis over 55 og 65 Aar, tilhørte Grupperne ¹⁾ Medhjælpere ved Haandværk og Industri, ²⁾ Medhjælpere ved Sø-

fart og Fiskeri, ³) Tyende, ⁴) Daglejere, Kuske, Portnere etc., ⁵) Fattigunderstøttede. Fyns Landbefolkning tog jeg som Udgangspunkt for Landet og beregnede, hvormange der af Danmarks Landbefolkning, henholdsvis over 55 og 65 Aar, tilhørte Grupperne ¹) Haandværkere, ²) Sømænd, ³) Indsiddere og Husmænd med mindre Jord, end der kan føde en Ko, ⁴) Tyende, ⁵) Haandværkere og jordløse Husmænd paa Aftægt, ⁶) Fattigunderstøttede. Jeg kom til det Resultat, at for Aaret 1890 vilde der i alt i Danmark være 141000 Mænd og Kvinder over 55 Aar, 59000 over 65 Aar til alderdomsforsørge. Paa disse Tal kunde man da anlægge et eller andet gennemsnitligt Understøttelsestal og derved naa til den samlede Bekostning. Eksempelvis nævnede jeg, at en Arbejder ved at anvende 30 Kr. om Aaret fra sit 30. til sit 54. Aar kunde sikre sig 200 Kr. aarlig fra sit 55. til sit 65. Aar, og hvis Staten derefter overtog Forsørgelsen for ovennævnte 59000 Personer (à 200 Kr.), vilde Udgiften herved blive 11,8 Mill. Kr. aarlig. Sidstnævnte Beløb antog jeg vilde kunne indkomme ved en Skat af $\frac{1}{3}$ Kr. pr. Pot paa de 35 Million Potter Brændevin, der forbrugtes her i Landet, og de 3 Mill. Kr., Staten alt havde i Indtægt af Brændevinsforbruget, kunde saa erstattes ved en Skat paa bajersk Øl af 6 Kr. pr. Td., idet jeg havde beregnet (hvad der senere viste sig rigtigt), at Forbruget af bajersk Øl udgjorde ca. $\frac{1}{2}$ Million Tdr. aarlig.

Jeg behandlede Spørgsmaalet paany i et Foredrag paa Købstadmødet i Randers 1889, og Indenrigsminister Ingerslev, der var kommet tilstede, stod ingenlunde Tanken fjærn. Men jeg anede da ikke, at der skulde

komme Fart i Sagen allerede Aaret efter ved den da foreliggende politiske Situation.

Spørgsmaalet om en systematisk Alderdomsforsørgelse havde jo alt længe, baade ude og hjemme, ligget i Luften, og i Tyskland havde man endelig i 1889 faaet Alderdoms- og Invalideunderstøttelsesloven gennemført, et gigantisk Værk, hvis bærende Tanke var Tvangsfor sikring for Arbejderne, men med Tilskud fra Arbejdsgiver og Stat. Loven indførte Alderdomsunderstøttelse fra det 70. Aar og Aarsrenter til dem, hvis Arbejdskraft forinden var betydelig svækket, d. e. Invalideunderstøttelse.

I Danmark kom man til at gaa en anden Vej. — De politiske Forhold paa Rigsdagen laa dengang saaledes, at der var en Tilnærmelse mellem Højre og den moderate Del af Venstre, den »Sammensmeltning«, der tilsidst, efter nye Delinger af Venstre, førte til Forliget af 1894. Paa det fiskale Omraade stod i Efteraaret 1890 Kampen om, hvorvidt man skulde indføre en Skat paa bajersk Øl eller ikke, i førstnævnte Fald mod at til Gengæld Afgift og Told paa visse Forbrugsartikler (i den endelige Lov Sukker og Petroleum) blev nedsatte. Det var den saakaldte Sukker-Øl Kampagne, der som Delingsgrundlag mellem Moderate og Højre paa den ene Side, den Bergske og den Hørupske Gruppe paa den anden Side nu synes ret ubegribelig — som saa mange andre Kampgenstande synes en Eftertid ubegribelige, fordi det mindre er Genstanden, der giver Anledning til Kamp, end Kampen, hidrørende fra dybere liggende Modsætninger, der samler sig om en Genstand paa Vejen. Men alt saa, den radikale Del af Venstre vilde ingen Ølskat have og vilde til Gengæld beholde Sukkertolden m. v.

Da nu imidlertid det stigende Forbrug af bajersk Øl syntes at gøre det til et fortrinligt Skatteobjekt, og da det var vanskeligt at forstaa, hvorfor man i et Land, der havde en om end beskednen Brændevinsskat, skulde lade det dog mere luksuøse Spiritusforbrug af bajersk Øl gaa skattefri, forekom de radikales Standpunkt mig uholdbart, ikke mindst netop ud fra radikale Synspunkter. Paa den anden Side syntes en Nedgang i Sukkerafgiften mig ikke at være det mest paatrængende. Naturligvis var der en betydelig Chance for en Stigning af Sukkerforbruget, naar Afgift (og Told) formindskedes, men jeg troede ikke paa de ret fantastiske Forestillinger, man gjorde sig om derved at kunne fremkalde en stor hjemlig Industri af syltede Haveprodukter; det kunde heller ikke nægtes, at den Skattebyrde, der lagdes i hvert Fald paa Byernes Arbejderbefolkning ved en Afgift paa bajersk Øl, ikke opvejedes ved, at man med det tilsvarende Afgiftsbeløb aflastede Sukkeret m. v.; hertil kom, at en, formentlig ønskelig, Stigning af Sukkerkonsumen antagelig vilde ske allerede i Kraft af den almindelige Højning af standard og den almindelige Nedgang i Sukkerproduktionsomkostningerne, og som Følge af alt dette ansaa jeg det for lidet betænksomt at benytte det fortrinlige, jomfruelige Skatteobjekt bajersk Øl til Kompensationsgenstand for en Nedsættelse af Sukkerafgifterne.

Til Belysning af Spørgsmaalet om Sukkertold og Sukkerpris m. m. skal jeg hidsætte følgende Par Data. Hr. Direktør C. Gammeltoft har haft den Godhed at meddele mig bl. a. omstaaende Prisnoteringer:

	1. Januar 1891	1. Januar 1911
Puddersukker pr. kg, Øre.....	48	27
Stødt Melis — —	58	33
89 ⁹ / ₁₀ Roesukker fob. Hamburg pr. cwt. sh.	12,5	8,11 ¹ / ₂

Puddersukkeret er altsaa gaaet ned med 21 Øre, stødt Melis med 25 Øre pr. kg. Samtidig er Verdensprisen for ufortoldet Sukker gaaet ned med 6,3 Øre pr. kg. Forbruget af Sukker i Danmark er fra 1890 til 1910 steget fra 17,5 til 36 kg pr. Hoved, d. e. til godt det dobbelte. Told- og Afgiftsnedsættelsen i 1891, i Forbindelse med den i 1908 skete, i denne Sammenhæng uvæsentlige Nedsættelse og Regulering, udgjorde over en Bank godt 13 Øre pr. kg. For Nemheds Skyld tager jeg kun Hensyn til Puddersukkeret, hvis Prisnedgang paa 21 Øre jeg da vil gaa ud fra for ²/₃'s Vedkommende (14 Øre) skyldes Toldnedsættelsen, for ¹/₃'s (7 Øre) den almindelige Prisnedgang.

For at udfinde de forskellige Faktorerers Betydning for Forbruget kan man foreløbig fastslaa, at hvis der i 1890 brugtes 17,5 kg à 48 Øre, var Udgiften ialt 840 Øre, medens Udgiften i 1910, 36 kg à 27 Øre, udgjorde 972 Øre. Hvis Skattenedsættelsen bragte en Prisnedgang af 14 Øre, saa at Prisen blev 34 Øre, vilde man for 840 Øre kunne faa 24,7 kg, og Stigningen fra 17,5 til 24,7 kg bliver forsaavidt Nedsættelsens Betydning. Men denne er langt fra udtømt hermed, for det første fordi en anden prisnedsættende Faktors Vægt vil være des større, jo lavere Pris den, under iøvrigt lige Forhold, virker paa (en Nedsættelse med f. Eks. 4 overfor 16 muliggør en Forøgelse af Konsumenten med ¹/₃, overfor 12 med ¹/₂), de forskellige Nedsættelser forøger hinandens Indflydelse, der er større end Summen af hver enkelt. Naar der dernæst i 1910 har været brugt 972 Øre mod 840 Øre i 1890, kan dette, foruden Forbrugernes Merindtægt, skyldes, at den billige Vare har trukket Udgifter til sig andetstedsfra, et helt uberegneligt Moment, og den større Sum øger selvfølgelig i hvert Fald Forbruget desmere, jo billigere Varen er. Jeg mener derfor, at man i al denne Dialektik rettest stiller Beregningen saaledes op: for 840 Øre fik man 17,5 kg à 48 Øre, for det samme Beløb kan man ved en Pris af 27 Øre faa 31,12 kg, af Forskellen 13,62 kg skyldes ²/₃, altsaa 9,08 Skattened-

sættelse, $\frac{1}{3}$ eller 4,54 alm. Prisnedsættelse. Forskellen imellem 840 og 972 Øre er 132 Øre, for dette Beløb vilde man til en Pris af 48 Øre have kunnet faa 2,75 kg, der altsaa udtrykker den øgede standards, Merudgiftens Indflydelse; til en Pris af 27 Øre faar man 4,88 kg, af Forskellen 2,13 kg skyldes atter $\frac{2}{3}$, d. e. 1,42 Skatnedsættelse, $\frac{1}{3}$ eller 0,71 alm. Prisnedsættelse. Resultatet bliver da:

Udgiftsforøgelse		2,75	kg
Skatnedsættelse	9,08 + 1,42 =	10,50	—
Alm. Prisnedsættelse	4,54 + 0,71 =	5,25	—
Tilsammen...		18,50	kg

Af Konsumforøgelsen fra 17,5 til 36 kg, 18,5 kg, skyldes herefter 14,8% den øgede Udgift til Sukker, 56,8% Skatnedsættelsen, 28,4% den alm. Prisforringelse.

Jeg var altsaa uenig med Hørup i hans Modstand mod Skatten paa bajersk Øl, enig med ham i, at der ingen særlig Anledning var til Nedsættelse af Sukkerafgiften. Saa laa da den Løsning af Spørgsmaalet nær, som alt forlængst fra forskellige Sider havde været fremsat i Nationaløkonomisk Forening, at benytte Alkoholskatter til Dækning for Udgifterne ved de sociale Reformers, og Løsningen var mig saameget rimeligere, som jeg jo selv faa Aar i Forvejen havde givet Tanken Form i Tidsskriftet (jfr. ovenfor). Om min Plan sagde jeg imidlertid intet til Hørup, for hvem jeg foreløbig kun havde udtalt, at jeg ansaa de radikales Stilling med Hensyn til Ølbeskatningen for umulig — en Bemærkning, han ikke var mig taknemmelig for, da Politikere altid vrisser ved »akademiske« Argumenter, som ikke passer i deres Politik »for Tilfældet«. Jeg tog i Stilhed mit Materiale fra de tidligere Aar frem, gennemgik det og anstillede nye Beregninger, og udarbejdede derefter i det væsentlige det Lovforslag, der

blev det Berg-Hørupske Alderdomsforsørgelsesforslag. Jeg skal imidlertid straks tilføje, at ganske som det kom til at foreligge offentlig, var det ikke fra min Haand. Jeg vilde i Stedet for en 10 Kroners Ølskat pr. Td. have højst en 7 Kroners Ølskat, men samtidig en Fordobling af Brændevinsafgiften (foruden en Forhøjelse af Vintolden). Regner man 144 Potter paa en Td. Øl og dettes Alkoholstyrke til $4\frac{1}{2}\%$, faar man pr. Td. 6,48 Potter ren Alkohol, og en Skat af 7 Kr. gav altsaa 108 Øre pr. Pot; men selv om man fordoblede Brændevinsskatten, blev denne kun 36 Øre pr. Pot paa Alkohol, altsaa en Tredjedel af Skatten paa Øl-Alkohol. Dog saa man end bort fra Alkoholen som Ene-Maalestok — hvad der er berettiget, ja nødvendigt, fordi Skattens Forhold til Prisen ellers vilde blive urimeligt meget større for Brændevin end for Øl —, saa ansaa jeg det dog for absurd at beholde Brændevinsskatten urørt og samtidig sætte ind med en 10 eller selv en 7 Kroners Skat for Øllet. Men Brændevin var tabu: Venstre kunde være uenigt om meget og dele sig skiftevis og uafbrudt paa kryds og paa tværs, Brændevinsskatten maatte ikke røres. Lovforslagets fiskale Bestemmelser indeholder derfor: 10 Kr. pr. Td. Øl og 20 à 25 Øre, efter Styrke og Emballage, pr. Pd. Vin, en Fordobling af Tolden for almindelig Fustagevin, der var ca. 10 Øre pr. Pd. (Vinparagrafen i Forslaget er udarbejdet af Tauber). En skarpsindig Tilføjelse gjorde C. Hage ved den Bestemmelse (Lovforslagets § 11 i. f.), at Understøttelsen ikke kunde forhøjes ved den understøttedes »Overflytning til en anden Kommune eller ved Erhvervelse af Forsørgelsesret i denne«.

Lovforslaget findes aftrykt i nærværende Tidsskrift for 1891, S. 44—47, og hertil kan jeg altsaa henvise med Hensyn til alle Enkeltheder i de 12 Paragrafer. Men følgende Momenter maa jeg fremhæve paa Grund af deres Betydning under Sagens videre Skæbne. Lovforslaget fastsætter, at den Statsanstalt for Alderdomsforsørgelse, der skulde oprettes, dels skulde udbetale enhver ubemidlet en aarlig Understøttelse fra det 62. Aar, dels modtage Tegning af Livrenter for de samme Personer mod halv Præmie af den tariffmæssige. Ubemidlede defineredes i første Række som »Medhjælpere ved Haandværk og Industri, Fiskeri og Søfart samt Agerbrug, Indsiddere og Husmænd uden Landbrug, Tyende, Daglejere og ligestillede« og dernæst som enhver, »der efter sine Livsvilkaar maa regne paa Fattigvæsenet eller Velgøreheden som en rimelig Tilflugt for den Alder, i hvilken den personlige Erhvervsevne glipper«. Afgørelsen af, om nogen var ubemidlet, skulde i enhver Kommune hvile hos et af Byraad eller Sogneraad m. v. valgt Tremandsudvalg, dog i Forbindelse med en af Staten udnævnt Tillidsmand i Kommunen. Udvalgets Kendelse kunde saavel Andrageren som Tillidsmanden appellere til Anstaltens Bestyrelse, eventuelt Indenrigsministeriet. Understøttelsen fikseredes til 300 Kr., 200 Kr. og 150 Kr. for henholdsvis Ægtepar, enlige Mænd og enlige Kvinder i København, medens de tilsvarende Tal for Købstæderne var 240 Kr., 150 Kr. og 120 Kr., for Landdistrikterne 200 Kr., 120 Kr. og 100 Kr. Den Livrente, en ubemidlet kunde tegne (fra det 18. Aar), maatte ikke overstige 200 Kr. aarlig før det 62. og 100 Kr. aarlig efter det 62. Aar. Udgifterne skulde

bestrides af et Fond, i hvilket indgik Vintold samt Told og Afgift af Øl og Brændevin, dog saaledes at Fondet paa Forhaand udbetalte Statskassen $\frac{2}{3}$ af den gennemsnitlige Indtægt for Vin og Brændevin i de tre sidste Aar før Lovens Ikrafttræden. Af sine hidtidige Indtægter mistede Staten saaledes kun $\frac{1}{3}$ Vin- og Brændevinsindtægt, medens de $\frac{2}{3}$ sammen med hele Vintoldforhøjelsen og hele Ølskatten skulde komme Alderdomsunderstøttelsen tilgode.

Da Hørup saa et detailleret udarbejdet Lovforslag, modtog han det med megen Varme; men Betæneligheder meldte sig snart. Selv om der ikke røstes ved Brændevinsskatten, var og blev dog de 10 Kroners Ølskat en Akceptering af en af Modstanderne foreslaet Skat, et maskeret Tilbagetog. Denne Betænelighed i Forening med andre, ogsaa Uvisheden, om han kunde faa sine nærmeste Meningsfæller, endsige andre, til at gaa med, bevirkede at Lovforslaget blev liggende hos ham en Maanedstid. Tilsidst besluttede han sig dog til at knæsætte Forslaget, og da dette først var sket, satte han al sin politiske Kraft og Indflydelse ind paa dets Gennemførelse. Han fik Berg og hans Folk med til at føre det frem og støtte det, og da det fremsattes i Folketinget, var det et Berg-Hørupsk Forslag, d. v. s. paa Forhaand sikret en betydelig Minoritet.

For det øvrige Venstre var det, som herved var sket, en yderst ubehagelig Overtaskelse. Heller ikke det moderate Venstre vilde jo have en forøget Brændevinsafgift, og det var et udmærket politisk Vaaben at gaa ud i Landet med: en høj Skat paa Byboernes

bajerske Øl og til Gengæld Toldnedsættelser paa Sukker og Petroleum m. v., som brugtes i enhver Hus-holdning til Nytte for alle Husstandens Medlemmer. Men dette fortrinlige Kort var overtrumpet, naar Modparten ogsaa vilde have Ølskatten, men benytte den til at give den hele Arbejderbefolkning paa Land og i By en Alderdomsunderstøttelse. Hvordan atter slaa dette af Marken? Paa den simpleste Maade: ved Trumf Es. Man lagde Skat paa det bajerske Øl, man benyttede Skatten til Toldnedsættelserne, og man gav desuden, d. v. s. uden Ækvivalent for de offentlige Kasser, de ubemidlede en Alderdomsunderstøttelse!

Højre var et Øjeblik vaklende. Der foreligger Tegn, bl. a. Tonen i en Polemik i Berl. Tidende, paa at Estrup ikke har været helt sikker paa, om »Fortretningen« ikke kunde gøres med Hørup. Man var endnu ikke særdeles fremskredet i de almindelige politiske Aftaler med de moderate, Kærligheden til disse var behersket i ikke faa Højrekredse, Modstanden mod Hørup ikke lige stor overfor alt Hørupsk, og der kunde være noget lokkende ved en Tory-Radikal-Alliance, der gav sig Udslag i en saa betydningsfuld social Lovgivning som en Lov om Alderdomsforsørgelse. — Hvilke Tanker der end har været herom, naaede de imidlertid ikke vidt frem, men selve Lovforslagets Tilstedeværelse virkede ogsaa paa Højre; hist og her havde man forsøgt at slaa det hele hen som et ikke alvorlig ment Agitationsmiddel, men dette Forsøg fik ingen politisk Jordbund, det var øjensynligt, at man maatte tage alvorlig Stilling til Sagen.

Den almindelige Opinion var derimod lidet optaget af Spørgsmaalet; man havde grumme ringe Forstaaelse deraf, og Pressens Bidrag dertil, i og for sig ikke stærkt funderede, var udelukkende partifarvede. Kun i »Nationaløkonomisk Forening« kom, som naturligt var, Sagen til Forhandling. Ved et Møde den 6. Januar 1891 holdt jeg Indledningsforedraget (i Resumé i Tidsskriftet og særligt udgivet som Pjece), og under Diskussionen, hvor man ikke kom ind paa de fiskale Spørgsmaal, gjordes der vel adskillige principielle, men ingen tekniske Indvendinger. Helt og fuldt, baade overfor Princip og overfor Udførelse, sluttede den højtansete Matematiker og Forsikringstekniker, Prof. Thiele sig til Forslaget.

Den Parade, Højre og Moderate, med Regeringens Bistand, fik i Stand, gav sig Udslag i, at en Paragraf af det Lovforslag om det offentlige Fattigvæsen, der var under Behandling, udformedes til et selvstændigt Lovforslag, Loven af 9. April 1891 »om Alderdomsunderstøttelse til værdige trængende udenfor Fattigvæsenet«. Det er nu denne 20 Aar gamle Lov, hvis Princip er gaaet Verden rundt om som den danske Type paa Alderdomsunderstøttelse, til Forskel fra den tyske, Forsikringstypen. Hvad Loven af 1891 fik fælles med det Berg-Hørupske Forslag var, at Understøttelsen skulde ydes helt og fuldt af det offentlige uden Bidrag fra Arbejderne, ovenikøbet sattes Understøttelsesalderens Begyndelse allerede til det 60de Aar. En væsentlig Forbedring var, at Understøttelsen skulde bestrides dels af Kommunen, dels af Staten, idet man saa sparede baade en særlig statslig Centralinstitution

og de statslige Tillidsmænd i alle Kommuner, da Kommunerne selv paa langt mere effektiv Maade blev interesserede i ikke at gaa udenfor Lovens Rammer. Statens Bidrag blev ved Lovens § 9 begrænset til i de første Aar at være 1 Million Kr., senere 2 Million, ved Lov af 7. April 1899 forøget til $2\frac{1}{2}$ Million og ved Lov af 23. Maj 1902 forandret til Halvdelen af Udgifterne, uden Begrænsning. Naar Titlen paa Loven af 1891 hedder »Alderdomsunderstøttelse til værdige trængende udenfor Fattigvæsenet«, præciserer Loven dette Udtryk nærmere saaledes, at paagældende dels ikke ved Dom maa være fundet skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling, dels ikke i de sidste 10 Aar (ved Lov af 13. Marts 1908 forandret til 5 Aar), før han fremsætter Begæring om Understøttelse, maa have modtaget Fattighjælp. Ved den nys citerede Lov af 1902 skærpedes Værdighedsbetingelserne (paagældende maa ikke have gjort sig skyldig i Løsgængereri, Betleri, bevislig Drikfældighed, Erhverv ved Utugt eller lign.), men paa den anden Side ophørte Hjælp til Sygebehandling at henregnes til en for Alderdomsunderstøttelse hindrende Fattighjælp, og endelig tillodes det at give Understøttelse, selv om paagældende ved Livrente, Pension, privat Understøttelse m. v. har op til 100 Kr. aarlig Indtægt.

Men idet Loven af 1891 saaledes optog det Berg-Hørupske Lovforslags Princip om en Alderdomsunderstøttelse til ubemidlede uden Bidrag fra disse, forlod man Lovforslagets Bestemmelser paa vigtige, ja afgørende Omraader. Den Begrundelse af Lovforslaget, jeg fremsatte bl. a. i Nationaløk. Forening, var den,

at man under den nu bestaaende, ikke socialistiske, økonomiske Samfundsordning forudsætter, at ethvert voksent Menneske normalt kan tjene Brødet til sig og sine; kommer han eller hun i Nød, lader Samfundet dem ikke dø af Sult, men giver dem en Fattighjælp, af akkurat fornøden Art og Størrelse for at fri dem for yderlig Nød, en Hjælp, der ydes under Kontrol og der samtidig gør de understøttede delvis umyndige ved at berøve dem fulde borgerlige Rettigheder. Lad dette være billigt eller ubilligt, Forudsætningen er, at der er Brød nok til enhver arbejdsvillig, og at Samfundet maa gøre alt sit, selv med Risiko af visse Haardheder, for saa meget som muligt at holde Folk borte fra det offentlige Hjælp. Men dette kan kun gælde for den Periode af Menneskelivet, hvor selv en optimistisk Forudsætning kan gaa ud fra, at Vedkommende normalt kan hjælpe sig selv. Det er anerkendt, at dette ikke gælder den helt unge Alder, og derfor bliver den Hjælp, det offentlige giver Personer under 18 Aar, ikke lagt disse til Last straks eller senere; det maa ogsaa gælde den Alder, hvor den korporligt arbejdende normalt vil være delvis opslidt. Fra det Tidspunkt, hvor man mener dette vil være Tilfældet — et Skønstidspunkt, nu rundt om i Landene sat forskelligt, og som i Lovforslaget altsaa sattes til det 62de Aar — skal Samfundet give Arbejderbefolkningen et for alle, efter Køn, Civilstand og Opholdssted, takstmæssigt fastsat Bidrag til normal Udfyldning af den svigtende Arbejdsevne. Resten maa Vedkommende selv besørge, og lykkes det ikke ved denne Hjælp til Selvhjælp at klare sig, ja saa

træder Fattigvæsenet til nu som tidligere i Livet, hvor Vedkommende ikke opfylder Forudsætningen om at kunne leve uden offentlig Understøttelse. Denne Betragtning gav den teoretiske Skillelinje mellem Forslagets Motiv til Alderdomsunderstøttelse og det overleverede Motiv til almindelig Fattigunderstøttelse, det var Udtryk for, at Staten ikke blot skulde opfylde en almindelig Barmhjertighedspligt, men en social Pligt, affødt af selve Samfundets sociale Struktur. Men den betød fremfor alt ogsaa praktisk, at Arbejderen fik en Ret til det præsumerede Vederlag for hans svigtende Arbejdskraft, og at han til den ene Side ikke behøvede at købe sin Understøttelse ved at møde op uden en Spareskilling, uden en Støtte nær og fjærn fra, til den anden Side, at han ingen Krav havde paa »det fornødne«, men kun paa det takstmæssige Bidrag og saa iøvrigt nu som før maatte sørge for det yderligere — og Taksterne var saadanne, at der visselig var et yderligere at sørge for, hvis han ikke vilde falde ind under Fattigvæsenet. — Loven af 1891 fastsatte for hver og en en Understøttelse -af »det fornødne«, i Virkeligheden altsaa ikke mindre og ikke mere end Fattighjælpen.

Det Berg-Hørupske Lovforslag udtalte dernæst ganske vist, at enhver havde Krav paa Understøttelsen, der ellers »maatte regne paa Fattigvæsenet som en rimelig Tilflugt for den Alder, i hvilken den personlige Erhvervsevne glipper«, denne Sætning ansaas for nødvendig paa Grund af Umuligheden af at udtømme Definitionen »ubemidlede«, men den var egentlig overflødig ved Udtrykket »Daglejere og Ligestillede« i den

første Del af Definitionen af »Ubemidlede«. Denne Definition pegede yderligere hen paa, at her var Tale om et Led i Arbejderlovgivningen, ikke i en almindelig Understøttelseslovgivning. Det var nærmest Bestanden i den anerkendte Sygekasseinstitution, man vilde give Alderdomsbidraget: for det forbigaaende, hændelige Sygdomsforhold, som ogsaa den livskraftige Arbejder maa regne med, maa han sørge selv, om end med en Haandsrækning af det offentlige, for den normale Arbejdsdefekt, der indtræffer, naar han er i 60erne, maa det offentlige give Erstatning, medens han selv sørger for det yderligere.

Med en Sygekasselov, en Ulykkesforsikringslov og en Alderdomsunderstøttelseslov vilde en Invaliditetslov blive mindre nødvendig (fremfor alt mindre nødvendig end f. Eks. i Tyskland med Alderdomsunderstøttelse først fra 70 Aar). Overfor Invaliditeten, altsaa ikke den forbigaaende Sygdom, ikke Ulykkestilfældet med dets Følger, men den før Alderdommen for nogles Vedkommende indtræffende Svækkelse af Arbejdsevnen — en Mellemling mellem det rent casuelle Sygdoms- og Ulykkestilfælde og den normale Alderdomsdefekt — kunde der, hvis den endelig skulde medtages, være Spørgsmaal om en Mellenling mellem Statens Bidrag til Arbejderens egen Sygeforsikring og dens Alderdomsunderstøttelse, nemlig en klækkelig Hjælp til Arbejderens Selvforsikring. Dette var søgt løst gennem Lovforslagets Bestemmelse om, at Arbejderen kunde tegne en Livrente paa 200 Kr. aarlig, til hvilken Staten skulde udrede Halvdelen af Præmierne. — Til dette som til alt det øvrige her anførte toges der intet Hensyn ved Loven af 1891.

Endelig, som sagt, slagtede man Hønen, der vilde have besørget Ægforsyningen, ved at anvende Ølskatten til Nedsættelser i Forbrugsafgifterne. Havde man ikke gjort dette, vilde man, som dengang forudsat og som figura nu udviser, have haft Midler baade til at opfylde Kravene straks og til at danne en selvøgende Reserve, der havde overflødiggjort andre Tilskud fra det offentlige i en saare lang Fremtid. Der udtaltes dengang Frygt for, at Ølskatten ikke vilde give, hvad man ventede af den. Den paalagdes med 7 Kr. Tønden, senere forøget til 9 Kr. Det har vist sig, at desuagtet er Forbruget (inkl. det ringe Forbrug af udenlandsk Øl) fra 1892 til 1910 steget fra 69,90 til 97,95 Million Liter, d. e. med 42 %, Forbruget pr. Hoved fra 31,2 til 35,8 Liter, d. e. med 15 %.

Det Berg-Hørupske Forslag søgte altsaa bort fra den tyske, stærkt preussiskfarvede Alderdoms- og Invalideforsørgelseslov af 1889. Denne var først bleven gennemført (tilsidst ved Wilhelm II's personlige Indgriben) gennem haarde Parlamentskampe, og den lagde i Virkeligheden mere paa Arbejderne, end det egentlig havde været Bismarcks Mening, idet han som bekendt var en ligesaa ivrig Modstander af Statens Indgreb i Arbejdsordningen som Tilhænger af Statens Forsorg for Arbejderbefolkningen paa de Tidspunkter af dens Liv, hvor den stod og maatte staa helt eller delvis hjælpeløs. Uden Tyskland som det storslaaede Foregangsland paa den sociale Reforms Omraade var man sikkert ikke andetsteds naaet saa vidt i social Forsorg, som man til Dato er naaet. Men det usigelig tunge tyske Kasse-, Korporations-, Tvangs- og Kontrolapparat

vilde utvivlsomt for tyve Aar siden have afskrækket til den Grad herhjemme, at vi i hvert Fald for lange Tider ingen Vegne var kommet. Noget opdragende, noget »ethisk« ved det tyske System er jo heller ikke at finde (saa lidt som ved vore Embedsmænds tvungne Enkepensionering); derimod kan det gøre den økonomiske Byrde for Samfundet lettere at bære, end hvor Bidragene ikke samles op, og selve de opsamlede Beløbs Tilstedeværelse og Udnyttelse kan i anden Række være af betydelig økonomisk Værd, om end Statens Centralisation af de store Kapitalmængder ogsaa har sine Misligheder. — Hos os burde det Berg-Hørupske Forslag have været undergivet en omhyggelig og loyal Prøvelse, ikke en »Ti-Minutters«, og havde man da indført de nuværende Værdighedsbetingelser, lagt en Del af Udgiften paa Kommunerne, hvem saa ogsaa Administrationen gaves i Hænde, sat Aldersgrænsen til 62 Aar, fastsat bestemte Takster, knyttet Understøttelsen hovedsagelig til de anerkendte Sygekassers Bestand, indført den billige, frivillige Livrentetegning, og endelig benyttet Nybeskatningen paa Øl helt eller delvis, i hvert Fald til Dækning af Statens Tilskud, med andre Ord ikke blot nyttet én, men alle de bærende Grundtanker i Lovforslaget og hertil knyttet de Ændringer, ved hvilke Loven af 1891 betegner en Forbedring af Lovforslaget, da tror jeg ikke heller, den Dag idag nogen Røst vilde have rejst sig mod Alderdomsunderstøttelsen. Man maa imidlertid have levet ganske uden at se sig om og høste Erfaringer, naar man ikke vil erkende, at selv som Loven af 1891 affattedes, har den gjort usigelig megen Gavn, været Haab og Trøst.

Hjælp og Tilflugt for Tusinder og Titusinder gamle Mennesker i uforskyldt Trang. At den i nogen særdeles Grad skulde have hæmmet den private Velgørehed, som om denne ikke iøvrigt havde Felter nok at virke paa, eller lammet Arbejdernes Forsynlighedsdrift, som om der ikke til Overmaal var Brug for denne, før de passerer de tre Snese Aar, føler jeg mig ikke stærkt overtødet om. Imidlertid, selv fraset det fiskale Spørgsmaal, er Lovens Mangler som sagt aabenbare. De Misbrug, den kan have givet Anledning til, ophæver ganske vist ikke Brugen, men paa den anden Side gør heller ikke Brugen Misbrugene sacrosancte, og at den bestaaende Alderdomsunderstøttelseslovgivning efter de tyve Aars indvundne Erfaringer tiltrænger en Reform — hvad man ikke kan kalde de Lapper, der i Aarenes Løb er sat paa den — er forstaaeligt nok. Hertil turde Tidspunktet nu være inde, hvis man vil forbinde en Invalidforsikring med Alderdomsunderstøttelsen, og om Formen da skal være faste Bidrag fra Stat og Kommune, uafhængige af hvad de understøttede selv formaar at tilskyde gennem billig Forsikring, eller afhængige deraf, eller hvilke Former man ellers vil vælge, det vil der jo blive tilstrækkelig Lejlighed til at drøfte, naar Invalidekommissionens Arbejde nu endelig kommer til at foreligge.

Udgifterne til Alderdomsunderstøttelsen er nu ca. 10 Million Kr., hvoraf Halvdelen falder Staten, Halvdelen Kommunerne til Last. For Statens Vedkommende var i Finansaaret 19⁰⁹/₁₀ Udgifterne til sociale Formaal i snævrere Forstand følgende:

	Kr.
Særlige Fattigvæsensudgifter	111309
Statstilskud til Alderdomsunderstøttelsen	4,926266
Udgifter til anerkendte Sygekasser	2,169090
Arbejderforsikringsraadet	72620
Tilskud til Ulykkesforsikring for danske Fiskere	35000
— danske Skibsrederes Forsikringsforening .	20884
— Begravelseskassernes Genforsikringsforening	5000
Udgift til Hjælpekasser	401040
— Arbejdsløshedskasser.....	586921
	8,328130

De samlede Statsudgifter var 133,179461 Kr., men fradrages heri »Laan og Forskud« samt Udgifterne til den sjællandske Bondestands Sparekasse og til »Afviklingskassen«, faas 120,412258 Kr. Af de 120,41 Million Kr. udgør de 8,33 Million Kr. — 3 Kr. pr. Individ af Befolkningen — 6,9 $\frac{0}{10}$. Forholdsvis set er Beløbet ikke saa drabeligt.

I Tallet 8,33 Million er der kun taget Hensyn til Udgifter, der knytter sig til de egentlige »sociale« Love, d. e. fornemmelig dem, der har Sigte paa Hjælp til Arbejderbefolkningen under Sygdom, Ulykkestilfælde, Alderdom, Arbejdsløshed. Under »sociale« Love i videre Forstand har imidlertid meget andet sin Plads. Den væsentligste Del af Udgifterne til Medicinalvæsenet, til Folkeskolevæsenet, til Abnormanstalter etc. kunde opføres herunder, og man vilde da naa op til nogleogtyve Mill. Kr. Uden kunstlede Beregninger vilde det kunne paavises, at henad en Femtedel (specificeret nedenfor) af det danske Statsbudget har »de brede Lag« direkte for Øje.

»De brede Lag«, hvad vil det sige? Jo, det vil sige, bogstaveligt, de mægtige, omfattende nedre Lag

af Samfundspyramiden. Skatteansættelsen til Indkomst- og Formueskat til Staten udviste for Aaret 19⁰⁴/₀₅ en Aarsindkomst af:

Indkomst	Skatteansatte	
800— 1000 Kr.	77731	} 250136
1000— 1200 —	72214	
1200— 1500 —	55411	
1500— 2000 —	44780	
2000— 3000 —	32719	} 64110
3000— 4000 —	11679	
4000— 6000 —	9773	
6000— 10000 —	5630	
10000— 20000 —	2920	
20000— 50000 —	1115	
50000—100000 —	191	}
100000 Kr. og derover	83	
		314246

Nu kan det ikke nytte at spørge om, hvor i denne Trinrække man standser med sin Benyttelse af de her omhandlede offentlige Midler, thi det véd vi ikke. Men man kan spørge om, hvormange der er, hvis Ret til at nyde godt deraf ingen vil bestride, og for hvis Vedkommende alle indrømmer, at dem har Lovgivningen taget Sigte paa, og at de intet Misbrug begaar ved at modtage for sig selv eller for dem, de forsørger, de Goder, her er Tale om. Dette udfinder vi ved at udskille baade dem, som alle mener bør udskilles (Folk med adskillige Tusinds Aarsindtægt), og dem, som adskillige mener ikke bør medtages, d. v. s. vi udskiller samtlige Grupper med mindst 2000 Kr. i Aarsindtægt. Da nu imidlertid Opgørelsen er for 19⁰⁴/₀₅, og siden da dels Folketallet er bleven større, dels Indtægterne er forøgede, samt da man med Vished kan sige, at endel af dem, der staar med en Indtægt af under

2000 Kr., burde staa hinsides Grænsen, føjer vi til Tallet 64110 hele Gruppen af dem, der er opført med 1500—2000 Kr., saa at vi faar 108890 for de nuværende virkelige Indehavere af mindst 2000 Kroners Aarsindtægt. Lad os endvidere forudsætte, for en vidtgaaende Sikkerheds Skyld, at alle disse er gifte og har Kone og Børn indtil 20 Aars Alderen at forsørge, saa vil det sige, at Tallet skal multipliceres med $4\frac{1}{2}$; vi faar herved 490000 »over Grænsen«. Under 2000 Kr. Aarsindtægt finder vi 250136 skatteansatte, og vi formindsker ikke dette Tal med dem, vi flyttede over til de højere beskattede, thi vi kan gaa ud fra, at de til Gengæld bør rekruterer fra dem, der er opført med under 800 Kr. Begyndelsesalderen for denne kvart Million Skatteydere, der har fra 800—2000 Kr., kan, praktisk talt, ikke sættes under nogleogtyve Aar, og af den mandlige Befolkning paa 22 Aar og derover udgør Antallet af ugifte paa det nærmeste en Fjerdedel. Da nu Folk med fra 800—2000 Kr., der kun har sig selv at forsørge, bør kunne gøre dette helt og fuldt selv, føjer vi 62000 til ovenstaaende 490000 og faar saaledes 552000, der altsaa skulde udgøre Tallet paa dem, der enten, med en Indtægt fra 800—2000 Kr., kun har sig selv at forsørge, eller der som Forsørgere eller Forsørgede tilhører Familjer med mindst 2000 Kroners Aarsindtægt. Dette Tal vil da vistnok angive Maksimum af det Antal Personer, der bør holdes udenfor den »offentlige Forsorg«. Da Danmarks Befolkning i 1911 udgør 2,760000, er de 552000 $\frac{1}{5}$ heraf, og de fire Femtedele af Landets Befolkning, d. v. s. alle der som Forsørgere eller Forsørgede tilhører Aarsindtægterne under 800 Kr., og alle der, fra regnet voksne

ugifte, som Forsørgere eller Forsørgede tilhører Aarsindtægterne 800 til under 2000 Kr., danner saaledes det legitime Objekt for Statsudgifterne til sociale Formaal i vid Forstand. Mindst 80 % af Befolkningen hører altsaa herhen, udgør »de brede Lag«.

Hvis af Danmarks $2\frac{3}{4}$ Mill. Indb. mindst $2\frac{1}{5}$ Mill. er berettigede til, ifølge Lovgivningens Hensigt, for sig selv eller for dem, hvis Forsørgelse paahviler dem, at modtage Statens Hjælp under Sygdom, Alderdom, Arbejdsløshed, paa Hospitaler, Sanatorier, i Skoler, Opdragelsesanstalter etc., saa bliver dette, hvis vi regner med 22 Million Kr. til disse Øjemed, 10 Kr. aarlig til hver af de $2\frac{1}{5}$ Mill. Om dette er meget eller lidt, for meget eller for lidt, skal jeg ikke komme ind paa, — ikke fordi det ikke er en Diskussion værd, men tværtimod fordi det netop som et Spørgsmaal af den yderste statslige og folkelige Interesse kræver en saa omfattende Belysning, at jeg, selv om jeg følte mig i Stand til at give et Bidrag hertil, vilde komme langt udenfor Rammen af denne Opsats. Kun tør jeg maaske sige, at selve de meddelte Tal, ihvorvel de maatte differentieres under en virkelig Debat, selv i deres summariske Form kan ægge til Eftertanke. Denne vil ogsaa eller maaske fornemmelig tage Sigte paa, hvem det er der betaler de nogleogtyve Millioner af Statsindtægterne til de fire Femtedele af Befolkningen. Er Statsbudgettet paa 122 Million, og de 100 Million gaar til Kongen, Statsraadet og Rigsdagen, til Overholdelse af Landefred og Lov og Ret indadtil og Vedligeholdelse af det Militærvæsen, som Lovgivningsfaktorerne enes om, udadtil, til Samfærdsel og Erhvervsliv, til Kunst og til

Videnskab etc., saa er det Penge, som det vil være ørkesløs Spekulation at søge fordelte efter den større eller mindre Nytte, de gør de forskellige Grupper og Borgere: de er Statsorganismens Udgifter, som Folkeorganismen maa bære, eftersom hvert Led og hvert Lem har Kræfter dertil. Naar det forholder sig anderledes med de nogleogtyve Mill., beror det paa, at de i væsentlige Henseender er nye Udgifter, d. v. s. for en stor Del ikke historisk indlevede i Folket, saa at de ikke af alle erkendes som nødvendige Ydelser for Staten som Stat. Om de vil blive det, om de bør blive det, det er Spørgsmaalet, troligvis et af dem, der baade i Ind- og Udland vil virke delende som faa andre.

— Vi vender saa tilbage til det snævrere Spørgsmaal, Alderdomsunderstøttelsen. Ved en Opgørelse, jeg i sin Tid foretog for Finansministeren, og som findes meddelt i Rigsdagstidende 18⁹⁶/₉₇ Tillæg B, viste der sig følgende Forhold vedrørende de kommunale Udgifter til Fattigvæsenet i Perioden før og efter Alderdomsunderstøttelseslovens Ikrafttræden (Tallene her sammendragne og supplerede med 1897):

Gnstl. aarlig	København Tusind Kr.	Købstæder Tusind Kr.	Landkommuner Tusind Kr.	Til- sammen Tusind Kr.
1886—88	1265	1034	4775	7074
1889—91	1604	1176	5110	7890
1892—94	1564	1152	4524	7240
1895—97	1387	1139	4315	6841

Overfor Stigningen over hele Linjen fra det første til det andet Treaar, fulgte altsaa overalt et Fald fra det andet til det tredje Treaar, hvor Alderdomsunderstøttelsesloven var traadt i Kraft, et Fald, der fortsatte

sig fra det tredje til det fjerde Treaar. Vilde man gaa ud fra, at Stigningen fra 1886—88 til 1889—91 havde fortsat sig uden Alderdomsunderstøttelsens Mellemkomst, havde vi i 1892—94 istedetfor 7,240000 faaet 8,800000 Kr. og i 1895—97 istedetfor 6,841000 Kr. faaet 9,815000 Kr. Hvis denne Beregning er rigtig, skulde altsaa Alderdomsunderstøttelsesloven have sparet Kommunerne i Udgift i Treaaret 1895—97 gnstl. 2,974000 Kr., og da Alderdomsunderstøttelsen kun kostede dem 1,941000 Kr., skulde Loven have indbragt dem over 1 Million Kr. aarlig. Til Gengæld kostede den Staten 1,952000 Kr., og for Stat og Kommuner tilsammen skulde den hele Merudgift, Loven foraarsagede, altsaa have været 919000 Kr. aarlig. Intet Menneske kan sige, om Tallene er rigtige eller fejle, det er Konjunkturaltal, hvor man fra Tilvæksten fra et Treaar til det næste slutter, at saadan vilde det være bleven ved at gaa fra Treaar til Treaar. Men at Tendensen er rigtig, ligger i Sagens Natur. At Udgifterne ikke normalt kunde have været i Nedadgaende samtidig med Folketallets Tilvækst og de altid stigende Krav, er udenfor al Tvivl, og at Kommunerne nu blev fri for endel »Fattige«, der blev »Alderdomsunderstøttede«, for hvilke Udgifterne halvt refunderedes af Staten, vides jo ogsaa. Men om de netop tilsammen tjente godt 1 Million Kr., og om Alderdomsunderstøttelse og Fattigvæsen for Stat og Kommune i alt kun kostede henved en Million Kr. mere, end Fattigvæsensudgifterne alene vilde have udgjort, det er naturligvis ikke til at afgøre, Tallene kan kun demonstrere Retningen, i saa Henseende er de gode nok.

Den følgende Tabel angiver Kommunernes Udgifter til sociale Formaal i vid Forstand, fraegnet Alderdomsunderstøttelsen.

Kommunernes Nettoudgifter udgjorde i 19^{08/09} til:

	Fattig- væsen	Tilskud til Under- støttelses- foreninger eller Hjel- pekasser	Skole- væsen	Medici- nalvæsen	Til- sammen
	Tusind Kr.	Tusind Kr.	Tusind Kr.	Tusind Kr.	Tusind Kr.
København . . .	2913	280	4310	3212	10715
Frederiksberg .	275	46	875	759	1955
Provinsbyerne .	2107	161	5063	1224	8555
Sognekommune- rne	4659	376	9128	>	14163
Amtsrepartiti- onsfonden . .	477	>	578	3194	4249
	10431	863	19954	8389	39637

I Kraft af Arbejdsløshedskasseloven af 1909 og paa Grund af yderligere Tilvækst kan Kommunernes Udgifter til ovenstaaende Formaal (Amtsfattigkasse og Amtsskolefond er ikke medregnede, da deres Udgifter i alt væsentligt bestrides fra Stat og Kommuner) nu sættes til 40 Million Kroner. Hertil kommer 5 Million Kroner til Alderdomsunderstøttelse, ialt 45 Million Kr. For tyve Aar siden, 18^{90/91}, var Beløbet 20 Million Kroner, for fyrretyve Aar siden 10 Million; Befolkningstilvæksten i de tyve Aar fra 70'erne til 90'erne var ca. $\frac{1}{5}$, i de tyve Aar fra 90'erne til nu ca. $\frac{1}{4}$. Men var allerede den ovenstaaende Beregning for Tilvæksten i de egentlige Fattigudgifter i de 4 Treaar omkring 1891 paa gyngende Grund, vilde det selvfølgelig være ganske fantastisk her at mene, at en Fordobling af Udgifterne

hvert tyvende Aar skulde være »normal«. Den Art Beregninger fører hurtigt ud i det barokke. Hvis omkr. 1870 Udgiften pr. Individ var 1, var den omkr. 1890 $1\frac{2}{3}$ og omkr. 1910 3. Tilvæksten i de sidste 20 Aar skyldes utvivlsomt for en Del den nyere sociale Lovgivning (deriblandt, foruden Alderdomsunderstøttelse samt Bidrag til Hjælpekasser og Arbejdsløshedskasser, Fattiglovens Bestemmelse om Understøttelser, der ikke har Fattighjælps Virkning, Børnelov og Tuberkuloselov m. m.); Sammenligningen med de foregaaende tyve Aar skal da blot vise, at man ikke ensidigt maa lægge Skylden for Udgifternes Stigning paa den »moderne« Sociallovgivning. Stigningen vilde ogsaa uden nye Love delvis have vist sig paa Grund af Befolkningstilvækst og den Højning af Kultur og Lefevod, der ogsaa maa komme frem overfor Fattig-, Skole-, Hospitalsvæsen m. m.

Samtlige kommunale Udgifter her i Landet (Københavns, Frederiksbergs, Provinsbyers, Sognekommuners og Amtsrepartitionsfonds) kan sættes til ca. 120 Mill. Kr., hvoraf ca. 45 Million til Fattigvæsen, Tilskud til Hjælpekasser etc., Alderdomsunderstøttelse, Skole- og Medicinalvæsen, ca. 27 Mill. Kr. til den kommunale Administration, Rets- og Politivæsen, Gader og Veje, Belysning, Renlighed og Brandvæsen, ca. 48 Mill. til Renter af og Afdrag paa Gæld og Fornyelse af Aktiver. Til Forskel fra Forholdet paa Statsbudgettet spiller altsaa, som man kunde vente, for de kommunale Budgetter de »sociale« Udgifter i vid Forstand en langt større Rolle end Udgifterne til de andre »Væsener«, Forholdet er her som 5 til 3. Men medens vi ovenfor saa, at mindst 80 % af Befolkningen havde

»Ret« til Statstilskudene, er det umiddelbart indlysende, at dette Tal er for lavt overfor f. Eks. det kommunale Skolevæsen, thi blot en Betragtning af Hartkornsfordelingen viser, at af den egentlige Landbefolkning kan det højest være 5 $\frac{0}{10}$, der ikke benytter Folkeskolen.

Lægges Stats og Kommuner's Udgifter sammen, faar vi omtrent følgende Tal: for Fattigvæsen, Alderdomsunderstøttelse m. m. $8\frac{1}{3}$ Million (Stat) + $16\frac{1}{3}$ Million (Kommuner) = $24\frac{2}{3}$ Mill. Kr., for Skolevæsen etc. $8\frac{1}{3}$ Mill. (Stat) + 20 Mill. (Kommuner) = $28\frac{1}{3}$ Mill., for Medicinalvæsen etc. 5 Mill. (Stat) + $8\frac{1}{3}$ Mill. (Kommuner) = $13\frac{1}{3}$ Mill., tilsammen $21\frac{2}{3}$ (Stat) + $44\frac{2}{3}$ (Kommuner) = $66\frac{1}{3}$ Million Kr. Af de $24\frac{2}{3}$ Million, rundt 25 Million Kr., er de 10 Million til Alderdomsunderstøttelse; men jeg er ganske paa det rene med, at var denne ikke indført for tyve Aar siden, vilde Beløbet dog ikke nu have været 15 Million, men snarere henad 20. De $66\frac{1}{3}$ Million Kr. udgør ca. 27 $\frac{0}{10}$ af de samlede Stats- og Kommunalbudgetter, og for de tre Grupper faar vi henholdsvis 9, noget over 10 og henved 5 Kr. pr. Individ af Befolkningen. — Endelig skal jeg anføre, at de $66\frac{1}{3}$ Million rimeligvis udgør en 6 $\frac{0}{10}$ af Befolkningens samlede Indtægt.

Om vort Samfund kan bære en større Udgift pr. Individ og som Helhed end de her angivne Beløb, er naturligvis ikke til at sige. Det vil komme an paa, hvad der kræves i andre Øjemed, og paa Folkets økonomiske Fremtid. Det afhænger jo ogsaa af, hvad man mener den ene Samfundsklasse skylder den anden, og hvormeget af sligt man tror rettest bør afholdes af Privatbudgetterne, hvormeget af de offentlige. Tendensen synes jo nu i forskellige ledende Kredse at

være den, at der maa holdes inde med de offentlige Budgetters Belastning i de her nævnte Øjemed, dels fordi der rundt om er økonomisk Lavvande, dels fordi man skal være gaaet for vidt i at fri den enkelte og hans Kreds for egen Forsorg, dels endelig fordi, som alt ovenfor omtalt, bl. a. Invalidforsørgelsen melder sig, og man da maa benytte Lejligheden til i hvert Fald at regulere Alderdomsunderstøttelsen, saa at man faar en samlet Invalide- og Alderdomsunderstøttelse for det hele Folk eller for Dele af Folket, men med delvis eget Tilskud af dem, der skal nyde godt deraf.

Men hvad enten Alderdomsunderstøttelsen skal reformeres eller revolutioneres, bør man være varsom med paa Forhaand at forplumre Sagen ved at gøre den partipolitisk og udsende vildledende Stikord. Desværre er det allerede gjort, og rundt om i konservative Organer læses det, at Højre i sin Tid vilde det rigtige, Venstre gjorde det gale. Man henviser til det Estrup-ske Forslag fra Begyndelsen af 80'erne. Det er sandt, at dette burde være bleven modtaget bedre, end det blev, da det antagelig var velment. Men det var ikke fra politisk Side, det blev kritiseret ned, det var fra teknisk, fordi den Hjælp, det bød paa, kun bestod i, at naar ubemidlede i Alderen fra det 18de eller senest fra det 45de Aar vilde tegne en Alderdomsforsørgelse paa 200 Kr. aarlig, løbende fra det 55de Aar, kunde de faa den almindelige Præmie nedsat med $\frac{1}{3}$. Staten vilde hertil stille 2 Mill. Kr. til Disposition en Gang for alle. Enhver indsaa, at det var et Slag i Luften. Det var 80'ernes tyske Love og Lovforslag, der havde givet Impulsen, men det havde ikke mere at gøre med, hvad man nu Verden over forstaar ved

og praktiserer som Alderdomsforsørgelse, hvad enten det er efter »tysk« Mønster, som iøvrigt kun Frankrig, i stærkt modificeret Form, har efterfulgt, eller efter »dansk« Mønster, som bl. a. England, i forbedret Form, har taget som Forbillede, end Valby Bakke med Montblanc. Da i 1891 det Berg-Hørupske Forslag angav, at de, som skulde nyde godt af den egentlige Alderdomsunderstøttelse, ogsaa skulde kunne tegne en Livrente af begrænset Størrelse (jfr. ovenfor) til halv Pris, og man dertil havde forudsat et Beløb af $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr. én Gang for alle og 120000 Kr. aarlig, spottedes dette, ikke mindst fra konservativ Side, som værdiløst ogsaa paa Grund af de nævnte Beløbs Lidenhed; man havde glemt, hvad det Estrupske Ministerium otte Aar tidligere selv havde foreslaet! Og hvordan dette, efter nogen Vaklen, af højre eller højere Hensyn, stillede sig til det Berg-Hørupske Forslag som Helhed med dets faste Takster og Pengene paa Bordet, er ovenfor omtalt.

Men heller ikke skal man udslynge de 10 Mill. Kr. som Stikord. Et saadant Tal, uden Oplysning om, hvad der paa anden Maade er sparet derved, i hvad Forhold Beløbet staar til andre nærmere eller fjærnere liggende offentlige Opgaver, hvem der nyder godt deraf o. s. v., er som et ubenævnt Tal. Det beviser intet, hverken for eller imod. Der er ovenfor talt saa meget om Skat paa Øl og Brændevin m. m. til Brug for de sociale Øjemed, at jeg til Slut tillige paa en anden Maade vil illustrere, hvad 10 Mill. Kr. er. I Aaret 1907, det sidste Normalaar før Toldloven, klareredes til Forbrug i Danmark nedenstaaende Varer, hvis

Indførselsværdi er beregnet efter en-gros Priser uden Told:

Helsilkevarer.....	3,468000 Kr.
Kager og Syltetøjer.....	906000 —
Likorer og andre Spirituosa ...	1,608000 —
Vine.....	3,298000 —
Vindruer.....	157000 —
Parfumerier og vellugtende Sager	1,301000 —

10,738000 Kr.

Altsaa til ufortoldet en-gros Pris er Beløbet $\frac{3}{4}$ Million ud over de 10 Mill. Kr. i Alderdomsunderstøttelse, og hvormeget tror man disse Varer, som man jo kan ombytte eller supplere med andre lignende, har kostet »the upper ten«, før de kom dem i Hænde til direkte Forbrug? — Nuvel, der findes Synspunkter, hvorunder ogsaa dette Forbrug lader sig forsvare; men helt uangribeligt er det maaske heller ikke.

Det menes af nogle, at man hovedløst har ladet Hjærtet løbe af med sig ved Bevillingerne til sociale Formaal. Saa maa man se at komme til sin Forstand igen; det gaar ogsaa bedre med den end med Hjærtet — Hjærter og Nyrrer kan vi dog ikke prøve —, kun maa det huskes, at Forstand er Forstaaelse. Erindres dette, tør det vel ogsaa haabes, at man vil komme til gensidig Forstaaelse med Hensyn til Løsningen af de betydningsfulde Opgaver, der her er omtalt, og som sikkert i en nær Fremtid alvorligt vil paakalde Almenhedens Opmærksomhed.